

**CONSERVATORIO PROFESIONAL DE
MÚSICA DE O BARCO DE VALDEORRAS**

**ENSINANZAS PROFESIONAIS DE
MÚSICA, PROGRAMACIÓN PARA O 3º
CURSO**

HARMONÍA

ÍNDICE

1. Introducción	3
1.1. Lexislación vixente	3
1.2. Contexto	4
2. Obxetivos	5
3. Contidos	6
3.1. Contidos conceptuais	6
3.2. Contidos procedimentais	9
3.3. Contidos actitudinais	10
3.4. Adaptacións curriculares para alumnos con necesidades educativas especiais	11
4. Metodoloxía	12
5. Avaliación	13
5.1. Criterios de avaliación	13
5.2. Procedimentos de avaliación	14
5.3. Temporalización	15
5.4. Mínimos requeridos	15
5.5. Criterios de recuperación	16
6. Bibliografía	17

1. INTRODUCCIÓN

A harmonía é a disciplina musical que se centra no estudo da simultaneidade sonora, é dicir, a combinatoria das distintas notas que soan ó mesmo tempo nun intervalo temporal determinado. Dita simultaneidade provoca que as distintas notas sexan percibidas polo oínte como unha única atmósfera, adquirindo un carácter grupal.

A existencia da harmonía é totalmente dependente da melodía, pois esta última se centra no estudo da concatenación de distintos sons que conforman unha línea musical, ou mellor dito, unha voz. Así pois, pode dicirse que a harmonía é a superposición de voces.

Para que esta superposición de voces se realice da maneira máis óptima posible os distintos compositores e intérpretes realizaron exhaustivos estudos ó longo da historia musical, xerando así unha evolución da harmonía dende os comezos da polifonía ata o momento presente. É precisamente esta evolución a que se trata nesta materia, xunto cos criterios de notación e criterios auditivos polos que se rixe actualmente a música occidental.

1.1. LEGISLACIÓN VIXENTE

A ley orgánica 2/2006, do 3 de Maio, de educación, establece no capítulo VI do título I as características básicas das ensinanzas profesionais de música, dentro das ensinanzas artísticas, e a súa finalidade é proporcionarlle ó alumnado unha formación artística de calidade y garantir a cualificación dos futuros profesionais. Neste marco o Real decreto 1577/2006, do 22 de Decembro, marca os aspectos básicos do currículo das ensinanzas profesionais de música. Finalmente, a Comunidade Autónoma de Galicia, a través do Decreto 203/2007, do 27 de Setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música, aproba unha normativa que lle permite adapta-la legislación vixente á súa realidade actual.

A aprobación deste decreto fai necesaria a elaboración de novas programacións didácticas que axuden ós docentes a mellora-la súa función educativa.

A presente programación didáctica de Harmonía ten en consideración as características da materia e do alumnado, así coma os obxetivos, contidos e criterios de avaliación propios deste curso, de maneira que poida ser adaptada ás necesidades concretas do alumnado do centro se fora necesario.

1.2. CONTEXTO

A materia de Harmonía se imparte nos cursos 3º e 4 º das ensinanzas profesionais de música. O alumnado que accede a esta materia soe ter, como mínimo catorce ou quince anos e se atopa cursando 3º o 4º de educación secundaria obrigatoria nas ensinanzas de réxime xeral. A carga lectiva da materia de harmonía é de dous horas semanais repartidas en dous sesións dunha hora cada unha.

Os coñecementos previos dos que gozan os alumnos son os adquiridos tanto na educación secundaria coma no grao elemental musical a nos dous primeiros cursos de grao profesional. Aínda que a materia de harmonía é novedosa para o alumnado, durante o seu abundante estudo da linguaxe musical nos cursos previos ten adquirido coñecementos harmónicos suficientes como para poder comezar a profundizar na harmonía occidental.

2. OBXETIVOS

A ensinanza da harmonía no grao profesional terá coma obxectivo contribuir ó desenvolvemento das capacidades seguintes dos alumnos:

- Coñecer-los elementos básicos da harmonía tonal coas suas características e funcións.
- Aplica-las sonoridades aprendidas á escritura coral, escribindo de forma correcta e dominando a conducción das voces.
- Emplear en traballos escritos os elementos e os procedimentos estudados da harmonía tonal.
- Desenvolgar o oído interno a través da análise dos exercicios escritos.
- Identificar auditivamente distintos acordes en diferentes inversións.
- Comprende-la interrelación dos procesos harmónicos coa forma musical.
- Fomenta-la creatividade empregando os diferentes elementos harmónicos estudados na clase en composicións libres.
- escoitar ou tocar ó piano os traballos realizados.

3. CONTIDOS

Os contidos específicos para 3º de Grao Profesional se dividen nos seguintes:

3.1. CONTIDOS CONCEPTUAIS

- Iniciación:

- A tonalidade e a modalidade.
- Harmonía e contrapunto.
- Intervalos e graos tonais.

- Acordes tríadas:

- Acordes tríadas formados sobre os graos da escala e a sua construción.
- Clasificación dos acordes tríadas, perfectos maiores, perfectos menores, de 5ª aumentada o de 5ª diminuída.
- Estado fundamental dos acordes tríadas, duplicacións, supresións e cifrados.
- Acorde de sexta ou en primeira inversión, coas suas duplicacións, supresións e cifrados.
- Acorde de sexta e cuarta ou en segunda inversión, de ampliación, de paso ou cadencial, coas suas duplicacións, supresións e cifrados.
- Disposicións abertas e pechadas dos acordes.
- Tratamiento da sensible.
- Os unísonos.

- Acordes cuatrías:

- O acorde de sétima de dominante en estado fundamental ou en primeira, segunda ou terceira inversión. Estudo das suas duplicacións, supresións e cifrado. Conducción e resolución tanto da sua sétima como da sensible.

- Enlaces:

- Principios da escritura a catro partes y rexistro de voces.
- Movements conxuntos y disxuntos.
- Movements de voces: directo, contrario e oblicuo.
- Disposicións abertas ou pechadas.
- Falsa relación de tritono, intervalos aumentados.
- Condución da sensible.
- Quintas, unísonos e octavas directas ou paralelas, (evitadas).
- Cruzamentos de voces.
- Superposición de voces.
- Resolucións irregulares noutras voces.
- Enlaces sobre un baixo cifrado ou sen cifrar.
- Enlaces baixo unha voz de soprano.

- A tonalidade:

- Modo maior e modo menor.
- Modulación por acorde común.
- Escala menor natural, sexto grao rebaixado e sétimo grao rebaixado.
- Escala menor harmónica.
- Escala menor melódica ascendente e descendente.

- Cadencias:

- Auténtica perfecta.
- Auténtica imperfecta.

- Cadencia plagal.
- Cadencia rota.
- Semicadencia.
- Ritmo harmónico.
- Notas estrañas:
 - Apoiatura.
 - Nota de paso.
 - Floreo ou bordadura.
 - Retardo.
 - Anticipación.
 - Escapada.

3.2. CONTIDOS PROCEDIMENTAIS

- Acordes:

- Exercicios sobre construcións de acordes e os catro tipos de acordes tríada.
- Construcción de acordes nos seus posibles estados: fundamental e inversións.
- Disposicións abertas e pechadas dos acordes.
- Cifrados.

- Enlaces:

- Exercicios de encadenamento de acordes sobre un baixo cifrado.
- Exercicios de encadenamento de acordes sobre un baixo sen cifrar.
- Exercicios de encadenamentos de acordes baixo unha voz de soprano.
- Exercicios de encadenamentos de acordes tríadas en estado fundamental.
- Exercicios de encadenamentos con acordes en estado fundamental e en primeira inversión, (encadenamentos de sextas).
- Encadenamentos de tríadas en estado fundamental, acordes de sexta e acordes en sexta e cuarta (de ampliación, de unión e cadencial).
- Encadenamentos de acordes tríadas nos que se inclúa o acorde de sétima de dominante, tanto en estado fundamental como en primeira, segunda ou terceira inversión.

- Tonalidade:

- Exercicios sobre unha única tonalidade, sexa maior ou menor.
- Exercicios que traballen a modulación sobre acorde común.
- Exercicios nos que se empleen o sexto e sétimo grao rebaxados.
- Exercicios modulantes nos que se inclúa o uso do acorde de sétima de dominante, tanto en estado fundamental como nas suas posibles inversións.

- Cadencias:

- Identificación das cadencias nos exercicios realizados.
- Pequenos fragmentos de análise nos que tras indicar-los graos tonais se identifiquen as cadencias.

- Notas estrañas:

- Exercicios de identificación de notas estrañas á harmonía.
- Pequenos fragmentos de análise nos que se indiquen los graos harmónicos e as notas estrañas utilizadas polo compositor.

- Creatividade:

- Exercicios libres de encadenamentos de acordes nos que o alumnado porá en práctica o aprendido na clase compoñendo para piano ou para outra formación libre.

3.3. CONTIDOS ACTITUDINAIS

- Actitude ordenada de traballo.
- Interés polas explicacións e participación activa na aula.
- Interés por coñecer a harmonía da música actual e pola de épocas pasadas.
- Realización das tarefas encomendadas e entrega delas a tempo.
- Esfuerzo por mellorar no seu rendemento.
- Respeto ós diferentes estilos musicais.
- Respeto e tolerancia ós compañeiros e as diferentes manifestacións de creación artística.
- Asistencia á clase con puntualidade e de forma continuada.

3.4. ADAPTACIÓNS CURRICULARES PARA ALUMNOS CON NECESIDADES EDUCATIVAS ESPECIAIS

O profesorado deberá realizar unha adaptación curricular particular no caso de que conte cun alumno que presente necesidades educativas especiais, posibilitándolle desta maneira unha educación personalizada.

Neste caso os contidos xerais e específicos, (conceptuais, procedimentais e actitudinais) podrán resumirse dependendo da singularidade do alumno en concreto e das suas capacidades.

4. METODOLOXÍA

O resultado que se pretende conseguir, as competencias básicas do currículo, son a referencia que se terá en conta á hora de programa-lo traballado na aula. O coñecemento do sistema tonal e a correcta escritura coral será a principal meta que se proporá alcanzar esta materia.

As antigas prácticas pedagóxicas basábanse únicamente na realización de exercicios escritos que paulatinamente aumentaban a súa complexidade. Posteriormente e con ánimo de motiva-lo alumnado, déronse prácticas metodolóxicas centradas nas audicións, prácticas instrumentais de distintas pezas e análise harmónica de distintos fragmentos, sobre todo corais.

A metodoloxía que imos emplear buscará completa-la metodoloxía antiga coa posterior para utilizar así ambas dúas, motiva-lo alumnado e que éste consiga alcanzar un dominio visible da práctica harmónica.

Dado que tanto a análise coma a práctica instrumental xa se traballan noutras materias, (no caso da análise, impártese a partir de 5º de grao profesional), o maior esforzo vaise focalizar na realización de traballos escritos, tanto na aula como na casa. Á súa vez, estes exercicios correxíranse na aula e se tocarán ó piano, para que así o alumnado interiorice as distintas sonoridades harmónicas.

Tamén vaise fomentar a creatividade, e por iso trala explicación de varios temas se proporá a composición de pezas libres, nas que o alumnado podrá utilizar-lo estudado na clase compoñendo pezas breves, tanto corais como pianísticas ou para cualquier outra formación libremente escollida.

Ó mesmo tempo valorarase a participación na aula, o esforzo persoal de cada alumno e a súa dispoñibilidade para o traballo en grupo.

5. AVALIACIÓN

A avaliación é un proceso que serve como medio de información ó profesorado acerca dos coñecementos do alumnado. Axuda a revisar e mellora-lo proceso de ensinanza-aprendizaxe e establece un seguimento individualizado de cada alumno. Á súa vez serve tamén coma un medio de información ó alumnado sobre o seu propio progreso, as súas capacidades e aptitudes.

5.1. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

Os criterios de avaliación a seguir neste curso son:

- Coñece-los elementos básicos da harmonía tonal e as súas características e funcións.
- Detecta-los erros nas tonalidades dos exercicios realizados, así coma os graos tonales dos acordes.
- Coñece-los cifrados dos acordes tríada e do acorde de sétima de dominante.
- Domina-los procesos modulantes por acorde común.
- Domina-las harmonizacións sobre baixos cifrados e sen cifrar.
- Domina-las harmonizacións baixo unha voz de soprano.
- Identifica-las cadencias.
- Identifica-las notas estrañas á harmonía en pequenos fragmentos de análise.
- Desenrola-lo oído interno que detecte a análise harmónica.
- Incrementa-la propia creatividade aplicando o estudado na aula en exercicios de composición libre.
- Ter unha actitude crítica e de respecto ante a música propia ou de outros.

5.2. PROCEDIMIENTOS DE AVALIACIÓN

A través dos procedimentos de avaliación tanto o profesor coma o alumno podrán coñecer mellor as aptitudes e carencias do propio alumno, qué conceptos ten interiorizados e cales ten que traballar máis.

A avaliación será continua, e para iso o profesor valerase da observación directa:

- Na aula e en cada clase correxiranse os exercicios realizados polos alumnos.
- Correxiranse os exercicios de maneira individual e tamén de maneira colectiva, para que entre todos os alumnos suxiran posibles solucións ós problemas acontecidos, sempre baixo supervisión do profesor.
- Valorarase positivamente a participación e cooperación na aula.
- O profesor estará pendente de que o alumnado faga as súas tarefas con regularidade e realice os exercicios na casa.

Probas específicas:

Cada trimestre faranse entre un e dous exames. Tendo en conta a carga lectiva do alumnado e as súas tarefas extraescolares, a profesora propondrá as posibles datas do exame con antelación para que o alumnado pense qué día en concreto lle é máis propicio.

Ditos exames contarán para a nota final trimestral, y por iso se fará unha media ponderada coas puntuacións obtidas.

Ó finaliza-lo terceiro trimestre, a dito proceso de puntuación trimestral se lle sumará a necesidade de puntuar ó alumno cunha nota final de curso. Por iso se calculará a nota media dos tres trimestres, tendo así en conta o traballo e esforzo realizado polo alumno de maneira constante ó longo de todo o curso.

5.3. TEMPORALIZACIÓN

A temporalización a seguir durante este proceso de avaliación será inicial, procesual e final. Deste modo o profesor debe avaliar ó alumno durante todo o seu proceso de aprendizaxe ó longo do curso, facendo un seguimento dos seus progresos dende o primeiro día.

Debido a isto realizarase unha avaliación inicial do alumnado ó comenzo do curso lectivo, na que o profesor terá en conta o nivel dende o cal deben parti-las súas explicacións.

Tras iso o profesor evaluará os progresos específicos do alumnado ó longo do curso e finalmente se realizará unha avaliación final, na que o alumnado demostrará se realmente conseguiu cumprir-los obxetivos específicos para o seu nivel ou pola contra, necesita mellorar.

5.4. MÍNIMOS REQUERIDOS

No terceiro curso de Grao Profesional podrá promocionar o alumnado que interiorice os seguintes conceptos e adquira as seguintes destrezas:

- Dominio da escritura coral a catro voces.
- Dominio da harmonía triádica.
- Interiorización do acorde de sétima de dominante.
- Resolución correcta das tensións ocasionadas por notas sensíbeis.
- Memorización do cifrado.
- Dominio da modulación por acorde común.

5.5 CRITERIOS DE RECUPERACIÓN

Aqueles alumnos que teñan o curso de Harmonía pendente no terceiro curso de Grao Profesional podrán realizar-los exames de recuperación no mes de Setembro sempre que sexa posible, e se non fose así, realizaríase no mes de Xullo..

6. BIBLIOGRAFÍA

- Barrio, A.: *Tratado de armonía* (volumen 3), Madrid, Musicinco, 1990.
- De la Motte, D.: *Armonía*, Barcelona, Labor, 1989.
- Grout, Palisca: *Historia de la música occidental* (volumen 1), Alianza música, 2005.
- Hindemith, P.: *Armonía tradicional*: Buenos Aires, Ricordi, 1959.
- Korsakov, Rimsky: *Tratado práctico de armonía*, Santander, Ricordi, 1997.
- Kuhn, Clemens: *Tratado de la forma musical*, Barcelona, Idea Books, 2003.
- Mas Quiles, J. Vicente: *Apuntes de instrumentación para bandas*, Piles editorial, 2008.
- Persichetti, Vincent: *Armonía del siglo XX*, Real Musical, 1985.
- Piston, W.: *Armonía*, Barcelona, Idea Books, 2001.
- Robles, Luís: *Iniciación a la armonía tonal clásica*, Barcelona, 2002.
- Schönberg, A.: *Tratado de armonía*, Madrid, Sociedad Didáctico Musical, 1972.
- Temes, Jose Luís: *Tratado de solfeo contemporáneo*. Ediciones Línea, 1982.
- Vergés, LL.: *El lenguaje de la armonía*, Barcelona, Boileau, 2007.
- Zamacois, Joaquín: *Tratado de armonía*, libro 1, SpanPress, 1997.

